

Тетяна Радзівіл

ГОТОВНІСТЬ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ ДО НАВЧАННЯ МУЗИКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

В статті розкривається питання готовності студентів педагогічного коледжу до навчання музики молодших школярів. Автор розглядає етапи дослідження проблеми готовності та ознайомлює з позиціями різних вчених стосовно готовності до педагогічної діяльності. Окреслює інформативні, проєктивно-конструктивні, комунікативні та дидактично-організаційні вимоги до професійної діяльності вчителів музики в початковій школі.

Ключові слова: *готовність, готовність до професійної діяльності, вимоги до професійної діяльності.*

Звернення до проблеми готовності студентів педагогічного коледжу до навчання музики молодших школярів викликане необхідністю вдосконалення фахової підготовки майбутніх спеціалістів. Втілення нової концепції освіти у відповідності з Державною національною програмою «Освіта», Національною доктриною розвитку освіти в Україні та Законом України «Про вищу освіту», зорієнтованої на оновлення всіх ланок навчання і виховання підростаючого покоління, передбачає теоретичне обґрунтування підготовки висококваліфікованих фахівців, які б відповідали потребам сучасної школи.

В Державному стандарті початкової загальної освіти зазначено, що «метою освітньої галузі «Мистецтво» є формування і розвиток в учнів комплексу ключових, міжпредметних і предметних компетентностей у процесі опанування художніх цінностей та способів художньої діяльності шляхом здобуття власного естетичного досвіду» [1, с. 6].

Зміст освітньої галузі «Мистецтво» визначається за такими змістовими лініями: музична, образотворча та мистецько-синтетична (відповідно хореографічного, театрального та екранних видів мистецтва), які реалізуються шляхом вивчення окремих предметів або інтегрованих курсів.

В результаті опанування музичної лінії учні повинні «мати уявлення про мову музики, прийоми її розвитку, основні музичні жанри, форми, засоби виконання; народну і професійну музику, її взаємозв'язок з іншими видами мистецтва, музичні традиції рідного краю; розуміти виражальні засоби музики, її значення у житті людей, культурному середовищі; уміти інтерпретувати зміст музичних творів (засобами слова, малюнка, пластики); висловлювати естетичне ставлення до них; втілювати свої почуття та думки у практичній музичній діяльності; застосовувати

найпростіші поняття і терміни у процесі аналізу-інтерпретації та оцінювання музики; вокально-хорові навички відповідно до правил співу; досвід творчого музичного самовираження»[1, с. 21].

Цілком зрозуміло, що такий широкий обсяг знань, умінь і навичок учням зможе передати та сформулювати тільки висококваліфікований вчитель, тому науковці все частіше привертають увагу до проблеми різних аспектів професійної підготовки майбутніх вчителів. З цією проблемою тісно пов'язана готовність студентів педагогічного коледжу до навчання музики молодших школярів.

В науковій літературі проблема формування методичних знань учителя музики досліджувалась у сфері професійної діяльності (Л. Масол, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Щолокова та інші), розглядалася сутність педагогічної діяльності вчителя музики (Л. Арчажнікова, Л. Баренбойм, Н. Ветлугіна, Н. Черноіваненко та інші), особливості виконавської підготовки (Л. Василенко, Л. Гусейнова, В. Крицький, О. Щербініна та інші), засвоєння музично-педагогічних знань (Е. Карпова, І. Малашевська, Н. Провозіна та інші). Однак проблема готовності студентів педагогічного коледжу до навчання музики молодших школярів теж потребує вивчення.

У статті розглядаємо проблему готовності студентів педагогічного коледжу до навчання музики молодших школярів та визначаємо вимоги до професійної діяльності майбутніх вчителів музики в початковій школі.

Важливим компонентом кожної професії є готовність працівників до виконання обраної за фахом діяльності.

Поняття «готовності» педагогічна і психологічна наука визначає по-різному: як «психічний стан», як «особистісне», як «властивість» особистості та ін., проте відсутність даного поняття у педагогічних і психологічних словниках засвідчує про недостатність висвітлення проблеми готовності. Теоретичний аналіз наукових психолого-педагогічних досліджень засвідчує вивчення феномену готовності в різних аспектах змісту і структури та дозволяє дійти висновку, що науковці переважно диференціюють поняття «готовність» і «підготовка» та розглядають підготовку як процес, а готовність – як результат цього процесу. Як вважає О. Комар, «у дослідженнях готовності до педагогічної діяльності висвітлюється характер зв'язків і залежностей між станом готовності та ефективністю майбутньої діяльності; фактори і умови, дидактичні і виховні засоби, що забезпечують становлення вчителя» [3, с. 102].

Проблема готовності стала об'єктом спеціальних наукових досліджень не так давно. Її перший етап припадає на кінець ХІХ – початок ХХ ст. Тоді готовність вивчали у зв'язку з дослідженням психічних процесів людини. Саме в цей період науковці К. Марбе, О. Кюльпе, Д. Н. Узнадзе визначали готовність як настанову.

Другий етап відносять до періоду, коли готовність досліджували як

деякий феномен стійкості людини до внутрішніх і зовнішніх впливів. Так психологи-науковці США У. Томас та Ф. Знанецькі, Г. Оллпорт, Д. Кац, М. Сміт та інші досліджували нейрофізіологічні механізми регуляції та саморегуляції поведінки людей, а саме соціальну настанову, встановлення її основних ознак, структурних компонентів, навіть намагалися її технічно виміряти.

Третій етап досліджень пов'язаний із вивченням готовності в галузі теорії діяльності. В цей період готовність розглядають як емоційно-вольовий та інтелектуальний потенціал особистості відносно конкретного виду діяльності. Так науковці А. Ганюшкін, М. Дьяченко і Л. Кандилович, М. Левітов та інші характеризували готовність як якісний показник саморегуляції на фізіологічному, психологічному та соціальному рівнях проходження процесів.

Із 70-х років ХХ ст. науковці К. Дурай-Новакова, Л. Кондрашова, В. Моляко, О. Мороз, В. Сластьонін та інші вивчають готовність у зв'язку з дослідженнями педагогічної діяльності.

На думку К. Дурай-Новакової, ядром формування готовності постає позитивне ставлення студентів до майбутньої професії, стійкі мотиви діяльності, наявність професійно-значимих якостей особистості, засвоєння сукупності професійно-педагогічних знань, оволодіння педагогічними уміннями і ефективного застосування їх на практиці.

Готовність до педагогічної діяльності В. Сластьонін визначає як особливий психічний стан, як наявність у суб'єкта образу структури певної дії і постійної спрямованості свідомості на її виконання. Крім того, він розглядає готовність на трьох рівнях: здатність до духовно-пізнавального осмислення дійсності, здатність до ціннісного ставлення до світу, здатність до соціальних дій.

О. Мороз вважає, що готовність до педагогічної діяльності є вирішальною умовою для швидкої професійної адаптації майбутніх учителів.

У дослідженнях вчених (А. Алексюк, Ю. Бабанський, В. Бондар, І. Зязюн, В. Сластьонін, С. Сисоєва, Л. Хомич, І. Шапошніковата ін.) доведено, що ефективність професійно-педагогічної діяльності та можливості подальшого самовдосконалення безпосередньо залежать саме від стану готовності особистості до виконання цієї діяльності.

Готовність до професійної діяльності О. Комар визначає як інтегровану якість особистості, якій характерне «постійне прагнення самовдосконалення, збагачення особистісного педагогічного досвіду, ознайомлення й аналіз нових педагогічних концепцій навчання і виховання учнів, самостійна апробація і застосування одержаної інформації у своїй професійній діяльності, професійні риси особистості вчителя, які відображають операційний аспект володіння знаннями в дії, теоретична і практична готовність майбутніх спеціалістів. Теоретична готовність переважає практичній і передбачає набуття суб'єктивно значущих знань, що

допомагають педагогу створювати не тільки образ навчально-виховного результату, а й систему засобів або технологій досягнення поставленої мети. Практична підготовленість означає сформованість у педагога готовності діяти в конкретній педагогічній ситуації, застосовуючи відповідні засоби, методи, прийоми» [3, с. 105].

Готовність до навчально-виховної діяльності з молодшими школярами засвідчує про впевненість у правильному виборі професії та позитивне ставлення до неї, бачення себе в ролі вчителя, наявність професійно-значимих якостей особистості, засвоєння психолого-педагогічних знань та умінь, потрібних для спілкування та діяльності з учнями початкової школи.

До вчителя, який навчатиме музиці молодших школярів, висуваються особливі вимоги, які він повинен задовольняти у процесі своєї професійної діяльності. Виокремимо інформативні, проєктивно-конструктивні, комунікативні та дидактично-організаційні вимоги.

До **інформативних** вимог відносимо:

- достатні знання з психології, педагогіки, фахових методик музичного виховання та елементарної теорії музики, сольфеджіо, гармонії, аналізу музичних творів, музичної літератури, української народно-музичної творчості;

- наявність у майбутнього вчителя певної суми знань, умінь і навичок з основного та додаткового музичних інструментів, акомпанементу, постановки голосу, диригування;

- достатні знання, уміння і навички з хорового класу і практики роботи з хором, хорознавства, хорового аранжування та оркестрового класу;

- зацікавленість у професійно-педагогічній діяльності з молодшими школярами;

- постійне прагнення до поповнення своїх знань шляхом вивчення нової психолого-педагогічної, методичної та нотної літератури;

- уміння аналізувати передовий педагогічний досвід і творчо використовувати його у своїй педагогічній діяльності.

До **проєктивно-конструктивних** вимог відносимо здатність майбутнього вчителя:

- спрямовувати кожен урок на досягнення загальної мети музичної освіти – формування музичної культури учнів як невід'ємної частини їх духовної культури, розвиток емоційного, усвідомленого і діяльнісно-практичного ставлення молодших школярів до музики;

- планувати навчально-виховний процес відповідно до вимог чинних навчальних планів і програм з музичного мистецтва початкової школи;

- проєктувати педагогічну діяльність на окремому уроці та в системі уроків з музичного мистецтва взагалі і спрямовувати взаємодію учнів зокрема;

- відбирати і проектувати ефективні для мистецької освіти методи навчання, доцільні форми і види музичної діяльності молодших школярів, опираючись на закономірності і принципи музичної освіти;
- поєднувати колективну, групову та індивідуальну форми роботи на уроці;
- здійснювати диференційований підхід до учнів з урахуванням їхніх вікових та індивідуальних особливостей, можливостей, прагнень, інтересів, смаків тощо;
- передбачати результати своєї діяльності, результати навчання кожного учня і класу в цілому;
- розробляти очікувані результати навчання, критерії та інструментарій оцінювання.

Комунікативні вимоги передбачають здатність вчителя започаткувати і забезпечити адекватні стосунки в учнівському колективі в цілому та між окремими вихованцями зокрема в процесі музичної діяльності, а також вміння встановлювати позитивні контакти з кожним учнем, батьками, колегами. До них відносимо:

- здатність спостерігати за молодшими школярами, щоб оцінити реальний стан учня в конкретній ситуації музичної діяльності;
- вміння проникати у внутрішній світ молодших школярів, розуміти і адекватно сприймати психічний стан вихованців;
- використання методів педагогічного впливу, що відповідають природі музичного мистецтва і активізують музично-творчі здібності учнів;
- спрямування позитивної загальної емоційної атмосфери на уроці з музичного мистецтва;
- стимулювання молодших школярів до творчого самовираження в музичній діяльності;
- здатність регулювати міжособистісні стосунки молодших школярів у колективі;
- вміння встановлювати позитивні, педагогічно вмотивовані контакти з кожним учнем, батьками, колегами.

Дидактично-організаційні вимоги передбачають здатність майбутнього вчителя:

- обирати завдання, зміст, форми і методи навчання відповідно до рівня музичного розвитку та психолого-педагогічних особливостей молодших школярів;
- правильно реалізувати урок музичного мистецтва відповідно до програми та з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів;
- керувати самостійною пізнавальною діяльністю учнів в умовах уроку з музичного мистецтва, сприяти систематичному розвитку музичних здібностей молодших школярів шляхом постійного збагачення їх музичними знаннями і вміннями;

- надавати учням зворотній зв'язок та навчати їх рефлексувати власний процес учіння і його результати;
- організовувати оцінювання учнів з урахуванням якості діяльності їх на уроках музичного мистецтва, ступеня їх активності, старанності, самостійності, захопленості музичною діяльністю;
- навчати школярів оцінювати досягнутий власний музично-освітній рівень та навчальні досягнення однокласників;
- творче застосовувати методи і форми музичного навчання.

Отже, складний комплекс названих вимог до професійної діяльності складає основу готовності студентів педагогічного коледжу до навчання музики молодших школярів і повинен бути реалізований у процесі професійної підготовки майбутніх вчителів музики початкової школи. Підсумовуючи все вищевказане, цілком зрозуміло, що потреба в дієвій системі підготовки майбутніх вчителів музики зумовлює необхідність визначення рівнів готовності студентів педагогічного коледжу до навчання музики молодших школярів на основі розробки відповідних критеріїв їх оцінювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової загальної освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 р. № 462.
2. Дурай-Новакова К. М. Формирование профессиональной готовности к деятельности / К. М. Дурай-Новакова. – М., 1983. – 356 с.
3. Комар О. А. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивних технологій. Теоретико-методичні аспекти : монографія / О. А. Комар. – Умань : ПП Жовтий, 2008. – 328 с.
4. Кондрашова Л. В. Морально-психологічна готовність студента до вчительської діяльності / Л. В. Кондрашова. – К. : Вища школа, 1987. – 56 с.
5. Слостенин В. А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки / В. А. Слостенин. – М., 1976. – 160 с.